

Krásné časy...?

Romové na archivních fotografiích

Soubor historických snímků několika různých autorů umožňuje nahlédnout do dávno minulého života Romů. Fotografie, které vznikly v rozmezí konce 19. stol. až čtvrté desetiletí 20. stol., zachycují Romy v Čechách, na Moravě, ale hlavně na Slovensku a v Uhrách, Podkarpatské Rusi a ojediněle také v Rumunsku, odkud k nám právě přes Uhry a Slovensko přicházela valná část kočovných Romů.

Fotografie zachycují Romy ještě v relativně dosti tradiční podobě, nejen dle úprav zevnějšku, ale i způsobu života a obživy. Znamenal tento z našeho pohledu romantický svět pro Romy opravdu krásné časy? Na jedné straně mnoho Romů dosud využívalo svobody kočování, jiní naopak právě v této době nebo již o něco dříve začali hledat trvalý domov – pokoušeli se usadit. K usazení vedla Romy krom jiného neutuchající lidská touha po lepším životě, kočování vedle volnosti totiž přinášelo i období hladu a bídy, a to zejména v zimě. Úspěšně se Romové usazovali zejména v oblasti jihovýchodní Moravy, na Slovensku i v Uhrách, v Čechách naopak prakticky vůbec. Tradiční kočovníci se postupem času dostávali stále více pod úřední a četnickou kontrolu. Zejména v době první Československé republiky (1918–1938), kdy vešel v platnost Zákon o potulných cikánech (1927). Ač měl bránit společnost „jen“ proti „cikánským tulákům“, nakonec jeho důsledky postihly Romy všechny – včetně těch usedlých. Prakticky všichni Romové od 14 let měli napříště prokazovat svoji totožnost cikánskou legitimací, cesty kočovných skupin byly pod četnickým dozorem. Zákon ale neměl v úmyslu kočování rušit, protože „nebylo prostoru, kam by mohli být cikáni umístěni“. Ona totiž i snaha některých romských rodin usadit se nebyla okolním obyvatelstvem přijímána s nadšením.

Na snímcích zachycená dnes tak pestrá doba „krásných romských časů“ až na nepatrné výjimky končí v roce 1943, tedy v době, kdy v celé zobrazené oblasti již naplno propukl tzv. romský holocaust. V jeho rámci byli Romové z Čech a Moravy (respektive z Protektorátu Čechy a Morava) odsunuti do koncentračního tábora v Osvětimi. Romové v samostatném slovenském státě byli perzekuováni gardisty, zařazováni do pracovních útvarů a nakonec i do „zajišťovacího tábora pro Cikány“ v Dubnici nad Váhom nebo masakrováni německou armádou. Romové z Maďarska byli posíláni do koncentračního tábora Dachau. Podobně a mnohdy ještě hůře dopadla většina evropských Romů, zejména těch, kteří žili na územích náležejících či podléhajících Německé říši. Celkem se odhaduje kolem půl miliónu romských obětí druhé světové války.

Po druhé světové válce se život Romů v mnohém radikálně změnil... Kočování bylo u nás trvale zakázáno v roce 1959.

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří všem, od nichž mělo Muzeum možnost získat tyto cenné obrazové materiály. Jmenovitě Etnografickému ústavu Moravského zemského muzea, Krajskému muzeu v Prešově a Pavlu Scheuflerovi.

Beautiful Times...?

Roma in Archival Photography

The collection of historical snapshots comes from several different authors and offers an insight into the long-gone life of the Roma. The photographs- which were taken mostly between the end of the 19th century and 1940s- depict Roma in Bohemia, Moravia and mostly in Hungary, Subcarpathian Russia nad Romania from where many of the Roma migrated to the central Europe.

The photographs show still relatively traditional lifestyle of the Roma – visible in their appearance, living conditions, preparation of food. Was this world (now perceived as „romantic“) the beautiful time for the Roma? On the one side, many of the Roma could take an advantage of the unbound nomadism. On the other side, many of had already settled down or were about to do so it this period. The motives for settling down derived from the unceasing desire for a better life; having a nomadic life meant not only freedom but also periods of hunger and poverty, particularly in the winter. The Roma have been successfully settling in Southeastern Moravia, Slovakia and Hungary – in Bohemia it was very rare.

All the traditional nomads have been gradually subjugated with the bureaucratic control of the police, especially during the first Czechoslovak Republic (1918 – 1938) when Law 117 of 1927 (Law of Nomadic Gypsies) was put into practice. Even though this law was supposed to protect society „only“ from „gypsy wanderers“, it consequently affected all Roma, including the settled ones. After its institutionalization, all Roma had to identify themselves with the so-called „gypsy ID“ and the routes of the wanderers fell under strict control of the police. That is, this very law was not issued to prohibit nomadism since there was „no space where the gypsies could be placed“ since attempts to settle down were not always appreciated by the local population, either.

The „beautiful times“ depicted in the photographs all ended in 1943, that is the time when the Romani holocaust broke out in all areas shown. During that period, most of the Roma from Bohemia an Moravia were transferred to the conctracion camp in Auschwitz. In Slovakia, they were persecuted by the state guards, kept in forced-labor camps and later also into the „custodial camp for Gypsies“ in Dubnica nad Váhom or killed by the Nazi army; Roma from Hungary were sent to the concentration camp in Dachau. Similar and sometimes much worse was the fate of most of the European Roma, especially of those living within the German Reich. The estimated number of Roma killed during the world war is over 500 thousand.

After the war the life changed radically... nomadism was in Czechoslovakia totally forbidden in 1959.

Acknowledgements:

We would like to thank everybody who helped the museum obtain these precious materials, namely the Etnographical Institute of the Moravské zemské muzeum, Krajské muzeum in Prešov and Pavel Scheufler. Special thanks to Fotografia Zlín for making of the photographs.

Kočovní Romové, Morava, 1890

Foto: František Krátký (1851–1924), Muzeum romské kultury
(originál ve sbírce Pavla Scheuflera)

Nomadic Roma, Moravia, 1890

Author: František Krátký (1851–1924), Museum of Romani Culture
(original in the collection of Pavel Scheufler)

Romské matky s dětmi (kolorovaná verze),

místo neurčeno, kolem r. 1898

Foto: Karel Dvořák (1859–1946), Muzeum romské kultury
(originál ve sbírce Pavla Scheuflera)

Romani mothers with children

(colored version), place not specified, around 1898

Author: Karel Dvořák (1859–1946), Museum of Romani Culture
(original in the collection of Pavel Scheufler)

Romská rodina u svého vozu, (Slovensko), 1939

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

Romani family in front of their wagon, Slovakia, 1939

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

Kočovní Romové, kolem r. 1905, české země

Autor neznámý, Muzeum romské kultury

(originál ve sbírce Pavla Scheuflera)

Nomadic Roma in the Czech lands around 1905

Autor unknown, Museum of Romani Culture

(original in the collection of Pavel Scheufler)

Romka s cvičenou opičkou, místo neurčeno, kolem r. 1900

Foto: R. Bruner – Dvořák (1864–1921), Muzeum romské kultury
(originál ve sbírce Pavla Scheuflera)

A Romani woman with a monkey, place not specified, around 1900

Author: R. Bruner – Dvořák (1864–1921), Museum of Romani Culture
(original in the collection of Pavel Scheufler)

Matka s dítětem ve slováckém kroji – ze skupiny integrovaných, na Moravě usedlých Romů, Hroznová Lhota, 1898

Foto: Josef Klvaňa (1857–1919), Etnografický ústav Moravského zemského muzea

Mother and her child in South-Moravian folk costume – from a group of integrated, Moravia-settled Roma, Hroznová Lhota, 1898

Author: Josef Klvaňa (1857–1919), Ethnographical Institute of Moravské zemské muzeum

Kolona romských kočovních vozů na výročním jarmarku v Prešově (Slovensko), 1932

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

Line of Romani nomadic wagons at an annual country-fair in Prešov (Slovakia), 1932

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

V kočovném táboře Romů, Plešivec (Slovensko), 1928

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

In a nomadic camp, Plešivec (Slovakia), 1928

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

Kočovní Rom – korytář při výrobě koryta (Slovensko), 1940

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

A Romani spoilsman working on a manger, Slovakia 1940

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

Prodavačky proutěných košťat, Šarišská Poruba, okr. Prešov (Slovensko), 1942

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

Gypsy women selling brooms, Šarišská Poruba (Slovakia), 1942

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

Ranní hygiena, Hanušovice (Slovensko), 1946

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

Morning hygiene, Hanušovice (Slovakia), 1946

Author: Josef Kolarčík (1899–1931), Museum of Romani Culture

Děti ze skupiny kočovných Romů – korytářů – výrobců dřevěného nádobí a koryt, Haniska u Prešova (Slovensko), 1933

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

Children from a group of nomadic Roma – producers of wooden dishes and mangers – at a nomadic camp in Haniska by Prešov (Slovakia), 1933

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

Hauerové – čeští kočovní Romové u svého vozu, české země v době meziválečné

Autor neznámý, Muzeum romské kultury

Hauer family – Czech (Bohemian) Roma, Czechoslovakia, interwar period

Author unknown, Museum of Romani Culture

Klocové – čeští kočovní Romové u svého vozu, české země v době meziválečné

Autor neznámý, Muzeum romské kultury

Kloc family – Czech nomadic Roma, Czechoslovakia, interwar period

Author unknown, Museum of Romani Culture

„Cikánka Ételka z Košíc“ (Slovensko), 1934

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

“A gypsy girl Ételka from Košice” (Slovakia), 1934

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

František Hauer – český Rom, české země v době meziválečné

Autor neznámý, Muzeum romské kultury

František Hauer – Czech (Bohemian) Roma, Czechoslovakia, interwar period

Author unknown, Museum of Romani Culture

Děti ze skupiny slovenských Romů, Prešov (Slovensko), 1943

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

Children from a group of Slovak Roma, Prešov (Slovakia), 1943

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

**Děti z rodiny německých Romů–Sintů, české země mezi 1940–1942;
brzy poté zahynuly v Osvětimi**

Autor neznámý, Muzeum romské kultury

**Children from a family of the German Roma - Sinti, Czechoslovakia
between 1940 and 1942; shortly after they were killed in Auschwitz.**

Author unknown, Museum of Romani Culture

Tabule zakazující vstup „potulných cikánů a tuláků“ do určitých oblastí Československé republiky v letech 1927–1947; jejich umístování umožňoval zákon č.117 z roku 1927 (o potulných cikánech).

Autor neznámý, Muzeum romské kultury

A Sign prohibiting entry of “the nomadic Roma and wanderers” into some areas within Czechoslovakia in between 1927 and 1947; the hanging of these signs was made possible by Law 117 of 1927 (Law of Nomadic Gypsies).

Author unknown, Museum of Romani Culture

Vyhánění potulných kočovných Romů z území Československé republiky podle zákona 117/1927 Sb., 20.léta

Foto: Jozef Kolarčík (1899–1961), Muzeum romské kultury

Expulsion of the nomadic Roma from Czechoslovakia under Law 117 of 1927 (photography from the 1920s)

Author: Jozef Kolarčík (1899–1961), Museum of Romani Culture

